

Державний стандарт дошкільної освіти: основні положення

Нова редакція Держстандарту визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти.

Загальна характеристика Стандарту

Наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2021 №33 затверджено Державний стандарт дошкільної освіти в Україні у новій редакції та визначено Базовий компонент дошкільної освіти. Цей Стандарт прийнято на зміну Стандарту 2012 року (наказ Міністерства освіти і науки, молоді та спорту України від 22 травня 2012 №615 «Про затвердження Базового компонента дошкільної освіти (нова редакція)»), що втратив чинність.

Прийняття Стандарту зумовлено вимогами ст. 22 Закону України «Про дошкільну освіту», згідно з якою він має переглядатися не менше одного разу на 10 років.

Стандарт визначає вимоги до обов'язкових компетентностей та результатів освіти дитини дошкільного віку, а також умови, за яких вони можуть бути досягнуті відповідно до міжнародних стандартів якості освіти.

Згідно зі Стандартом, **дитина дошкільного віку** – це особа віком від трьох до шести (семи) років з притаманними їй віку фізіологічними, психологічними особливостями, картиною світу, потребами, життєвим досвідом.

Компетентність – динамічна комбінація знань, умінь, навичок, способів мислення, поглядів, цінностей, інших особистих якостей, що визначає здатність особи успішно соціалізуватися, провадити професійну та / або подальшу навчальну діяльність

Структура Стандарту

Стандарт складається зі вступу та чотирьох розділів:

- Інваріантний складник Стандарту дошкільної освіти;
- Варіативний складник Стандарту дошкільної освіти;
- Умови реалізації Стандарту дошкільної освіти;
- Значення понять, що вживаються в Стандарті дошкільної освіти.

Інваріантний складник Стандарту дошкільної освіти

У новому Стандарті немає визначення поняття «інваріантний складник», однак зміст його можемо зрозуміти з огляду на Стандарт 2012 року. Згідно з цим документом, «інваріантний складник» змісту дошкільної освіти формується на державному рівні і є обов'язковим для навчальних закладів різних типів і форм власності, які забезпечують реалізацію завдань дошкільної освіти.

Інваріантний складник Стандарту дошкільної освіти містить такі освітні напрями:

- «Особистість дитини»;
- «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі»;
- «Дитина в природному довкіллі»;
- «Гра дитини»;
- «Дитина в соціумі»;
- «Мовлення дитини»;
- «Дитина у світі мистецтв».

Кожен з освітніх напрямів передбачає розвиток однієї з ключових компетентностей, а також фізичного, психічного, соціального та духовного компонентів. Тому характеристика освітнього напрямку містить опис таких складників:

- компетентність (подається характеристика компетентностей в межах напрямку);
- емоційно-ціннісне ставлення;
- сформованість знань;
- навички;
- участь батьків (пропонуються шляхи, якими батьки можуть допомогти формуванню в дитини компетентності).

Так, наприклад, освітній напрям «Особистість дитини» передбачає формування в дитини рухової, здоров'язбережувальної та особистісної компетентностей.

Згідно зі Стандартом **особистісна компетентність** виявляється в особистісних якостях дитини – від елементарних уявлень та позитивного ставлення до свого внутрішнього світу (думок, почуттів, мрій, бажань, мотивів, планів, ідеалів, цілей, прагнень) до становлення основ її світогляду і розвиненості її свідомості (пізнавальної активності, емоційної сприйнятливості, позитивної налаштованості дій, думок, оптимістичними переживаннями, реалістичними намірами).

Емоційно-ціннісне ставлення виявляється, зокрема, у тому, що дитина приймає своє ім'я, демонструє інтерес, приналежність і повагу до своєї родини, її традицій і звичаїв; виявляє інтерес до свого внутрішнього світу, орієнтується у своїх емоціях, почуттях; усвідомлює чого хоче / не хоче тощо.

Сформованість знань полягає в тому, що дитина має позитивне уявлення про себе, вирізняє себе з-поміж інших, орієнтується у своїх чеснотах і вадах, знає та усвідомлює свої права, права інших, обов'язки, статеву, родинну, соціальну приналежність та саму себе в часі, просторі тощо.

Серед **навичок** згадано, зокрема, прагнення досягнути поставленої мети особистої діяльності, навички обходитися своїми силами, тобто самостійно в знайомих ситуаціях, адекватну реакцію на різні життєві ситуації, управління собою, стримування негативних емоцій та ін.

Згідно зі Стандартом підтримка батьками процесу розвитку самоставлення / самосвідомості дитини може здійснюватися шляхом:

- безумовного цілісного сприйняття дитини як повноцінного члена родини, а саме: поваги до її потреб та бажань, її емоційної підтримки та заохочення; врахування вподобань і смаків та ін.
- забезпечення щоденного позитивного емоційного, вербального та фізичного контакту з дитиною, вияв щирої зацікавленості та особистої участі у справах дитини (ігри, освіта, побут, спілкування тощо).
- забезпечення умов для набуття дитиною соціального досвіду взаємодії з однолітками та дорослими (відвідування місць громадського користування; гра та освіта з іншими дітьми; участь у культурних, мистецьких, громадських подіях тощо) та інше.

Варіативний складник Стандарту дошкільної освіти

Варіативний складник Стандарту дошкільної освіти містить такі освітні напрями:

- «Особистість дитини. Спортивні ігри»;
- «Дитина в сенсорно-пізнавальному просторі. Комп'ютерна грамота»;
- «Мовлення дитини. Основи грамоти»;
- «Мовлення дитини. Іноземна мова»;
- «Дитина в соціумі. Соціально-фінансова грамотність»;
- «Дитина у світі мистецтва. Хореографія».

На відміну від інваріантного варіативний складник Стандарту не є вичерпним і може бути доповнений додатковими освітніми напрямами відповідно до пріоритетного спрямування роботи закладу дошкільної освіти, індивідуальних інтересів і потреб дітей, запитів та побажань батьків, відповідних умов розвивального середовища.

Так, наприклад, освітній напрям «Особистість дитини. Спортивні ігри» містить характеристику (емоційно-ціннісне ставлення, сформованість знань та навички) лише шахів, футболу й баскетболу. Однак Стандартом передбачено можливість вибору закладом дошкільної освіти інших спортивних ігор.

Умовами реалізації Стандарту дошкільної освіти є:

- участь сім'ї в розвитку дитини;
- взаємодія закладів дошкільної освіти з сім'ями дітей як учасниками освітнього процесу;
- педагог як фахівець, який стимулює процес розвитку дитини;
- зміст та організація освітнього процесу;
- універсальний дизайн у закладі дошкільної освіти;
- наступність між дошкільною та початковою освітою в реалізації перспектив розвитку дитини;
- роль суспільства / громади в забезпеченні доступної та якісної дошкільної освіти.

Переваги нового Стандарту

Стандарт-2021 відрізняється від Стандарту 2012 року. Так, у вже нечинному Стандарті серед інваріантних складників був освітній напрям «Дитина у світі культури», у якому об'єднано предметний світ та світ мистецтва. У новому Стандарті натомість виокремлено освітній напрям «Дитина у світі мистецтва», що передбачає розвиток у дитини здатності практично реалізовувати свій художньо-естетичний потенціал.

Логічна побудова Стандарту, де в межах кожного освітнього напрямку визначено компетентність та її компоненти – емоції, знання і навички – значно спрощує його практичне використання.

Із-поміж переваг Стандарту 2021 року є окреслення шляхів, за допомогою яких батьки можуть сприяти розвитку своєї дитини. Завдяки цьому Стандарт стає цінним дороговказом не лише для персоналу закладів дошкільної освіти, а й для батьків. Загалом Стандарт підкреслює роль сім'ї, яка, на думку його авторів, виступає дієвим моделювальним, соціальним, комунікативним і культурним інститутом виховання, навчання та самореалізації особистості.

Стандарт також передбачає взаємодію між закладами дошкільної освіти та батьками. Зокрема зазначено, що педагогічний колектив ініціює різні форми участі батьків у педагогічному процесі, управлінні та громадському самоврядуванні закладу дошкільної освіти.

Зауваження до Стандарту

У вступі до Стандарту вказано, що виконання його вимог забезпечується з урахуванням задатків, нахилів, здібностей, індивідуальних психічних і фізичних можливостей дитини в найоптимальнішій для неї формі. Водночас зі Стандарту важко зрозуміти, як саме ці задатки, нахили, здібності тощо мають бути враховані вихователями та батьками.

Стандарт подекуди ставить занадто високу планку для дитини 3–7 років. Наприклад, зазначено, що вона має орієнтуватися у своїх чеснотах і вадах, оперувати усвідомленими ціннісними орієнтаціями, а це непросте завдання навіть для значно старших дітей.

Логіко-математична компетентність передбачає, що дитина має виявляти «внутрішню пізнавальну потребу виконувати логіко-математичні, дослідницькі завдання», а художньо-мовленнєва – що має виявляти «бажання висловлювати свої почуття в образному мовленні», а також усвідомлювати та могли пояснити значення образних слів (порівняння, епітети), доцільність уживання їх у поетичному тексті та прозі. Чи не занадто це складне завдання для дитини, яка не досягла семи років? Таких прикладів можна навести багато.

Складається враження, що Стандарт мало враховує індивідуальність дитини, її темперамент, тип особистості, природні схильності тощо, а також ставить перед дітьми, батьками і вихователями завищені вимоги. Це питання має бути предметом окремого обговорення серед фахівців, що дало б змогу покращити новий Стандарт і зробити його реальним для виконання.